

שרואה לשמות יין בשחרית או בצהריים לאחר השינה וקשה לו לשמות אליצא דריקנא ומציאין לו מאכל מתובל או חריף וכהאי גוונא שהוא ממתיק השתייה כו', ומבואר דחדא קחני דכדי שלא ישמה אליצא דריקנא הוא אוכל מאכל למתק השתייה, אבל אם אוכל סתם מאכל שאין בו ענין לשתייה אלא כדי שלא יהיה אליצא דריקנא, בזה אין נראה שיהא חשיב טפל כלל, שמה שאוכל שלא יהא לצו ריקן, הרי זה אכילה לשם אכילה, ואינה טפילה לשתייה שאח"כ, ולשון הרמ"א שחלקן לשמים משמע דאף באוכל דבר שאינו למתק השתייה חשיב טפל לשתייה שאח"כ, וזה נ"ע.

— מכתב —

(ד) במה שהעיר כת"ר על מה שנהגו לזכך תחלה וסוף על משקין או פירות שאוכלים ושותים לאחר פת הבאה בכסנין, אע"ג דעיקר מה שנהגו להקל ככל הדיעות בפת הבאה בכסנין בסימן קס"ח הוא משום ספיקא דדינא, ואם כן ספק ברכות להקל, ושמא הוא פת וכזר נפטרו בצרכתו, וכעין שכתב בשעה"צ סימן ר"ח אות ע', נראה דיש לקיים המנהג, חדא דהא צבה"ל שם ס"ז ד"ה והלכה הביא דברי המאמ"ר דכולם מודים זל"ז, וכ"מ מכה קושית הגרע"א ז"ל כמש"כ שם, ועוד שיש כאן ספק ספיקא שמא הם פת הבאה בכסנין, ואפילו אם הוא פת שמא בפת מעכב שלש ברכות ולא ינא במעין שלש, וממילא עדיין לא נפטרו הפירות והמשקין, [עיי' שו"ע סימן תפ"ט ס"ח, ועיי' בחי' אדם כלל ה' ס"ו וצנשמם אדם שם שמפקפק בזה], ועוד אפשר שאם דעתו להמשיך באכילת הפירות שאין ברכת מעין שלש פוטרתו, וכפי ההוה שבאמת אין הפירות נטפלין לפת הבאה בכסנין, אין ברכת מעין שלש קובעת היסח הדעת מן הפירות, וממילא לא נפטרו, ולא דמי לזכך המזון שמפסקת אף כשדעתו לחזור ולאכול לאחר ברכת המזון וכמו ביין בסימן ק"צ ס"א, דהתם השלמת הסעודה וברכת המזון שהיא ברכה כללית חשיבי כהיסח הדעת, ואכילה שלאחר ברכת המזון כאכילה מחודשת, אבל הכא שאינו קובע זה לסעודה, אין ברכת מעין שלש כהיסח הדעת, ועיי' צבה"ל שם ס"ז ד"ה יצרך, ואף שהוא ספק פת, מ"מ אכילת העראי וספק שהוא פת הבאה בכסנין קובעים בהחלט שאין כאן היסח הדעת, ועוד דכפי

המנהג ודאי לא נתכוין לפטור הפירות בצרכת מעין שלש, ונמצא שחייב לזכך, ואין כאן אלא נידון של גורם ברכה שאינה נריכה ולא חשש ברכה לבטלה, וכיון שאין לו תקנה אחרת לנאת ידי ספק שפיר יש לו לנהוג כן, ע"י סימן קע"ד ס"ד, ועיי' בתבואות שור סימן י"ט ס"ק י"ז, וכל שכן הכא דאיכא נמי שני טעמים הראשונים, ומיהו לענין ברכה ראשונה במשקין יש לפעמים שהם באמת טפל, להעביר המתיקות או להקל על הבליעה, ואז אין לזכך עליהם, וכשאינם טפלים יש עוד סניף לזכך עליהם בתחלה, משום דעת הסוברים בסימן קע"ד ס"ז דלעולם משקין טעונים ברכה בתוך הסעודה, וע"י לקמן ס"ק ט"ו. (עד כאן).

(טו) נראה דמי שאכל מליח פחות מכזית, ופת הטפילה לו כזית, דמזכך אחריו בנ"ר, דכשהפת טפילה אין לה חשיבות פת, והרי דינה כשאר מאכלים, ומי שאכל פת פחות מכזית ומליח טפילה לו כזית, נמי מזכך בנ"ר.

שתה רביעית יין ואינו יודע ברכת על הגפן ויודע ברכת בנ"ר, אינו מזכך כלום, ואם שמה רביעית מים אחר היין, יש לדון שיזכך בנ"ר, דאע"ג דיין פוטר כל מיני משקין, מ"מ הא מבואר בתו' דטפל חייב בצרכה אלא שברכת העיקר פוטרתו, דכיון שהוא טפל הרי ברכתו כזכך העיקר, וכמש"כ מרן זללה"ה באו"ח סימן כ"ז סק"ט, וכיון שאינו יכול לזכך על העיקר, הרי שיזכך לכל הפחות לפטור הטפל, או"ד כיון שעכשיו חיוצו ברכת העיקר, אין כאן חיוצ ברכה אחרת, וכיון שאינו יודע אינו מזכך כלל, והדעת נוטה דיזכך בנ"ר, וכל שכן בשמסופק אם שמה רביעית יין, או ששתה כזית יין דפטרין ליה מעל הגפן מדין ספק ברכות להקל משום הסוברים דדוקא רביעית צעיק, ובשעה"צ סימן ר"ח אות ע' נסתפק בזה ע"ש.

סימן יא

(א) מ"ה ב' הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן ה"מ היכא דאיכא אדם גדול כו', לכאורה מוכח מזה דזימון דרבנן, דדאורייתא אין סברא שיהא חילוק בין היכא דאיכא אדם גדול להיכא דליכא, וכ"מ מ"ח ב' רבי אומר אינו נריך כו' מגדלו כו', וכ"כ הרא"ה מ"ה א', וכ"כ במ"ז